

Az erdei gesztmagvak érése gyűjtése épelése és megvizsgálatása.

Közli Erdődi Adolf.

(Folytatás.)

A szilmag gyűjtése és épelése.

A szilmag gyakran megterem és Májusban vagy Junius elején érik, a mi úgy mint minden egyéb nem sokára a virágzás után érő magnál, nagyon is a tavaszi időjárástól függ. Az érés kezdete a meddő-mag röpte által nyilatkozik, mely a csirképes mag teljes érését 8–10 nappal szokta megelőzni. Gyűjteni csak az utoljára érő magot tanácsos, melynek érettségét a szárnyak sárga barnás színezete eléggé mutatja, a minek beállta után a magot nem szabad tovább a fán hagyni, miután az különben gyűjtés alkalmával elröpül vagy az első szélnek esik áldozatul. — A mag csomókban függ s ezeket kézzel kell lehorzsolni. A gyűjtött mag könnyen romlik, miért is azt legczélszerűbb tüstént a gyűjtés után ismét elvetni, mely esetben az nem sokára csirázik, a magoncok őszig majdnem hat hüvelyknyi magasságot érnek s tökéletesen megfásodnak.

Ha a magot őszig vagy jövő tavaszig szándékunk épelni, úgy azt legelőször is igen vékony rétegben és gyakori forgatás mellett szárítjuk, hogy meg ne melegedjék, azután zsákokba vagy faláába rakva eltartjuk.

A jó szilmag gömbölyü magtartója sima és szalmaszínű, a középponton levő mag pedig domború és teljes, körömmeli szétnyomás után olaj nyomot hagy hátra.

A gyertyánmag gyűjtése és épelése.

A gyertyán már igen fiatal korában terem magot, mely Októberben érik és rendszeren a lombhullás után hull le. Gyakran alig 10 éves főhajtások görbednek a mag súlya alatt. A magtermő évek igen gyakoriak s a magtermés nevezetesen a korosabb fákon igen bőséges. A csomókban függő magot legkönnyebben s leggyorsabban annak az ágakról való leszakítása által gyűjtjük. A mag levergetése s alátartott lepedőkben való fölfogása nem oly czélszerű, miután a mag nem hull le egyidejűleg. A gyűjtött mag, kellő utóérlelés után kézben való dörzsölés, nagyobb mennyiségekben pedig cséplés és szórás által szabadíttatik meg szárnyaitól.

Ha e magot érése után tüstént elvetjük úgy az néha a jövő tavasszal csirázik, közönségesen azonban egy egész évig elfekszik. Egy évnél tovább nem épelhető. — Épelni e magot vagy úgy lehet, mint a kőrismagot, az ott leírt bevermelés utján, vagy zsákokban melyeket száraz fűtetlen kamarákban póznára akasztunk; vagy átlüg-gatott ládáknak elrakva.

A jó gyertyánmagnál a lenese forma szem teljes, nem pedig lapos vagy összezsugorodott legyen, s ha késsel kettévágjuk vagy szétharapjuk, teljes fehérkés szemre kell akadnunk, különben a mag nem használható.

A hársmag gyűjtése és épelése.

A hársmag rendszeren Október végével érik, közönségesen azonban még a lombhullás után függve marad, míg a hó vagy nagy esők le nem söprik. Ha tüstént érése után elvetjük, vagy télen át a földön hagyjuk, s csak tavasszal a vetés előtt gyűjtjük, úgy közönségesen ugyan azon évben csirázik, egyes szemek azonban így is elfek-szenek egy egész évig. Az ősszel gyűjtött és száraz helyen eltartott mag azonban csak egy évvel az elvetés után csirázik.

A szelid gesztenye gyűjtése és épelése.

A gesztenye Októberben érik s a magtok megnyílása után le- hull. A magot legjobb fölszedgetni. Bárha le is lehet veregetni mint a bikknakkot, az azonban ismételt eljárást igényel, miután a magtok nem egy idejűleg nyílnak. A még meg nem nyílt magtokok póznakkal való leütögetése nem ajánlható, miután ez által a fák szoktak megsérülni. Kézzel pedig az ily magtokot tövisessége miatt csak kesztyűsen lehet leszedgetni.

A kellőleg szárasztott gesztenyét vagy tüstént ősszel kell elvetni, a mi ugyan az egerek miatt igen ritkán tanácsos, vagy tavaszig épelni, a mi faládákban száraz homokkal elegyítve történik. E ládákat is meg kell azonban a patkányoktól és egerektől óvni, miután ezek a gesztenyének nagy kedvellői. A tölgy- és bükkmakkra vonatkozólag elmondott épelési módok részben a gesztenyénél is alkalmazhatók.

A jó gesztenyének meglehetősen nagynak és egészen teljesnek kell lennie, úgy hogy ujjaink közt szorítgatva, a sötétbarna hüvely s a tulajdonképi mag közt üresség ne legyen érezhető. Ha a mag e hüvelyt nem tölti be tökéletesen, úgy a gesztenye éretlen állapotban sze- delett vagy uedves nyáron nőtt, s elvetésre nem alkalmas.

A boglármag gyűjtése és épelése.

Ezt legjobb már tavasz felé gyűjteni. Ha pedig késő ősszel gyűjtjük, úgy a gömböket addig egészben hagyjuk, míg tavasszal a vetést akarjuk eszközölni; akkor szétnyomdossuk azokat s a magot el- vetjük. Ily módon a mag tavaszig jobban eláll, mintha a gömböket már őszkor a gyűjtés után széjjel fosztanók. Külömben gondoskodni kell róla, hogy a gömbök télen át szellős helyen tartassanak. Hogy e mag hazánk délibb vidékein megéri, arról cseréppróba útján már magam is meggyőződtem.

Az akásmag gyűjtéséről és eltartásáról e lapok (már külön és kimerítőleg értekeztek, *) miért is ezennel az erdőszre nézve fontosabb lombosok magjainak gyűjtése és épelése tárgyalását befejeztünk hisszük s áttérünk a tülevelűek ebbeli leírására.

A jegenyefenyőmag gyűjtése és épelése.

A jegenyefenyő magasabb korában megfelelő termőhelyen majdnem minden évben terem magot, az ehhez való képesség azonban csak későn áll be s a gesztek 70-ik éve előtt kifejelettnem mondható. September vége vagy Október eleje felé a 6—8 hüvelyknyi hengerded hegygyel felfelé álló tobozok zöld színe előbb a verőfényes azután a téli oldalon barnára változik, miglen a tökéletes érés beállta után a pikkelyek megnyílnak és lehullnak, úgy hogy a mag leröpte után a tobozok orsói száraz rőzseként maradnak a fán. — A maggyűjtésnél tehát az érés idejét gyorsan fel kell használni, hogy az még a pikkelyek hullása előtt eszközöltessék. Az érés úgy jelentkezik, hogy a tobozok napnak leginkább kitett oldalairól a mag a pikkelyekkel együtt leröptül, a mit a geszt alatt könnyű észrevenni. A maggyűjtése nem könnyű és néha veszéllyel is jár, miután a tobozok az ágak végesűcsain ülnek. A gesztet magát azért még sem szabad levágni, ha az különben nincs arra szánva. A letördösött tobozokat legjobb szellős s a napnak kitett helyen nem túlvastag rétegben elhelyezni s gyakrabban megforgatni, mire a mag pikkelyestől az orsóról lehull. A pikkelyek pallolás vagy szórás által különítetnek el a magtól.

A jegenyefenyő magot pikkelyeitől, melyekkel szorosan egybe van növe, nem lehet egészen megszabadítani. E magot legjobb mindjárt ősszel vagy legkésőbb jövő tavasszal elvetni, miután azt hosszabb ideig épelni nem lehet. — A magot télen át léghuzammentes padlason nem túlvastag rétegben feltöltve kell elhelyezni s néha megforgatni.

A jó jegenyefenyő magnak tökéletes megnőttnek, majdnem három szögűnek, összenyomottnak s alul laposnak kell lennie, fényes

*) II-ik évfolyam 77-ik oldal.

barna színnel és erős balzsamszaggal birnia. A jó mag fehérkés olajdus s zöld csirával ellátott legyen. — Egyébaránt a legjobb magban is sok az üres szem s meglehetőnk elégedve, ha a magnak harmada teljes és csirképes.

Az erdeifenyőmag gyűjtése és épelése.

Az erdeifenyő általában korán kezd gyümölcsözni; különben ez is a talaj minőségétől függ. Meleg homoktalajon már 12—15 éves egyeseken álló geszteken található tobozokat, nedves agyagtalajon alig 40 éveseken és zárolatban még azokon sem. A fiatalabb, termékeny földben nőtt gesztek tobozai rendszeren nem adnak több vagy annyi magot sem, mint a 60—100 éves korosabb fák kisebb tobozai. — A fák növekvő korával a tobozok is mind kisebbekké válnak és kevesebb magot tartalmaznak. Igen sovány talajon a tobozok épen nem bírnak kifejlődni, alig mogyorónyi nagyságot érnek s közönségesen semmi magot sem tartalmaznak. Némely esztendőben a köz-makkony (*Curculio* vagy *Balaninus nucum*) nevű rovar is igen ártalmas e részben, miután az a tobozokat megfúrja és a magképződést hátráltatja. A mag mennyisége, melyet egy mérő toboz szolgáltat, tehát részint a talajtól s a gesztek minőségétől, másrészt pedig az időjárástól s a rovarok elterjedésétől is függ mert az oly erdei fenyők, melyek től egy bár csekély részét rovarok emésztették föl, mindig csak kevés vagy épen semmi magot sem tartalmazó tobozokat szolgáltatnak. — Az erdei fenyő ugyan közönségesen minden évben terem magot, kivételek azonban e részt is előfordulnak, főkép nagyon bőtermő év után, a mint ezt egyéb geszteknél is észlelhetjük, mert a gesztek ekkor új nedvek gyűjtése végett nagyobb időre van szüksége. — Miután a tobozok növése egész az érésig másfél évet vesz igénybe, úgy már jóval előre lehet a termés mekkoraságáról tudomásunk, s arról is intézkednünk, hogy azon évek szükséglete is fűdőtessék, melyekben a termés csekély vagy semmi. Már a virágzás idejében lehet az igen szembetűnő sárga himvirág mennyiségéről a nővirágokéra következtelnünk. Egyes

geszteken ugyan igen sok a him s kevés a nővirág, de ha az első az egész erdőben igen el vannak terjedve, úgy az utóbbiak sem szoktak hiányzani. — A bő virágzás pedig sokkal biztosabb jele a bőtermésnek itt, mint például a bikk- vagy más fanemeknél, a hol az még gyakrabban veszendőbe is mehet. Azután a virágzás évében a toboz is oly nagyra nő, miszerint a vágások levágott fáin a jövő év terméséről elég biztos tudomást szerezhetünk. A mag Októberben érik, mire a toboz zöld színének szürkés barnára való változásáról ismerhetünk. Csak a hol erősen igénybe vett fülő-aszalón nagy mennyiségű magot akarunk nyerni, s a hol tehát korán kell az aszaláshoz fogni, hogy avval a tavaszi vetés idejéig elkészüljünk, csak ott szoktunk a tobozok szedéséhez az érés beálltával hozzá fogni. E még nedvdús tobozok nehezen nyílnak és ahoz erősebb és tartósabb hőséget igényelnek, a mérőben nagyobb tért foglalnak el, miután igen is összeszáradhatók, s így ezekből nagyobb munka mellett s több idő alatt kevesebb magot nyerünk. A korai szedést főképp akkor kell kerülnünk, ha a tobozokat télen át nagyobb rakásokban akarjuk eltartani, mert különben a nevd erős kigőzölgése folytán a rakásokban megpenészednek és elromolnak. Tobozvetésre pedig e korán gyűjtött tobozok épen nem alkalmasak, miután azok mindig nehezen és későn pattannak föl, s mi annál könnyebben történik, minél tovább azok a fán függve száradnak. Az e célra szánt tobozokat legjobb közvetlen a magrópte előtt leszakasztani, habogy akkor még elegendő mennyiségben tehetünk reájuk szert. Az aszalók számára azomban a gyűjtést Novemberben szokás kezdeni. A magróptének kezdete az időjárástól függ, de csak ritkán áll be April eleje előtt, gyakran csak Májusban, sőt nedves hűvös tavasszal nagyon árnyas helyeken néha csak Juniusban. A pikkelyek fölpattozása különben nem is szokott mindenütt egy idejűleg történni. Meleg déli lejtőkön, hol a nap a tobozokat erősen éri, azok sokkal előbb nyílnak mint az árnyoldalon. Igen meleg száraz időben a pikkelyek melyek alatt mag van majdnem egyszerre s rövid idő alatt nyílnak, miglen nedves hűvös időben először is a tobozok csúspikkelyei s lassanként a többiek is mindinkább a kocsán felé haladólag pattognak föl. A szél iránynak

e részben csak annyiban van befolyása a mennyiben attól a lég szárazsága feltételeztetik, miért is a mag röpte leginkább a keleti szelek alkalmával feg beállani, ezek lévén a legszárazabbak.

Szedés véget az illető geszteket meg kell kúszni, és a tobozokat letördösni, hahogy czélunkra a vágásokban ledöntött fák gyümölcse nem volna elegendő. Gyakran ugyan azon geszten háromféle tobozokra akadunk, t. i. éretlenekre, melyek csak a jövő ősszel érendők, az ágacsák legvégű csúcsain; érettekre, melyek teljes nagysággal és szürkésbarna szinnel bírnak, az ágak legifjabb körönnyén, tehát az utolsó hajtás alján; és tavalyi tobozokra, melyek feketék és az ágak második körönnyén ülnek. E tobozok eleserélése nem könnyen gondolható s a ki csak egyszer életében látott jól érett tobozokat, az nem fogja a gyűjtendőket elvéteni.

Még nem rég nagyban vitáztak a szakemberek a fölött, ha valjon a fiatalabb fákon függő tobozok tartalmaznak-e csirképes magot, megfelejkezvén arról, hogy nincsen ok a miért a teljesen kifejlődött toboz jó maggal ne lehessen ellátva. Az egyes 20—30 éves erdei-fenyők tömbjei gyakran igen sok és igen jó magot szolgáltatnak. Hogy az oly kinövésekről melyek folytán néha egészen fiatal gesztecskék körönnyei körül 10—15 darab toboz támad, csirképes magot nem nyerhetünk, könnyű belátni.

Helyesen épelve a mag teljes csirkéességét egy esztendeig is megtartja. A két éves mag nemcsak hogy gyakran egy esztendeig is elfekszik a földben mielőtt kikelne, de számos mag épen nem is csirázik, a miért is nem igen tanácsos e magot egy évnél tovább tartogatni. Külömben szükség esetében még két éves magot is sikerrel lehet alkalmazni, csak hogy akkor a szokottnál nagyobb mennyiséget kell használni. Oly ideig, mint a lúczfenyőmagot, mely négy öt évig is elállhat, ezt nem lehet épelni. A sok oldalról ajánlott szárnyakkal való eltartása a magnak nem előnyös. A csirkéesség ez által tartóságban mit sem nyer, az épelés pedig a nagyobb térime miatt bajosb, az egerek ellen sem lehet azt ekkor biztosan megóvni, miután a szárnyas magot nagyobb mennyiségben nem lehet ládában tartani, annak

a földön kellén szabadon feküdni. Mihelyt a mag az aszalóból kikerül, azt tüstént le lehet szárnyalni s hombárokba tölteni. Ezeknek minden oldalon lyukakkal kell ellátva lenniök, melyek elibe rostamódra átlíkatott pléhlemezek szögezendők, hogy a ládát a lég körösztül járhasssa a nélkül, hogy a mag kihulljon. E hombárokat azomban nem szabad teljesen megtölteni, hogy bennök a magot első időben minden 14 nap, az épelés további ideje alatt pedig minden négy hétben jól meg lehessen forgatni s a legalját legfölibe hozni. —

Az erdefenyőmag aszalóinak kü'ömbözö nemei ismeretesek, melyek két főosztályba, — napaszalók és fülőaszalók — sorozhatók. Ezek szerkezetéről s alkalmaztasáról a maga idejében e lapokban is bővebben fogunk szöllani. Jelenleg csak annyit, hogy csekély mennyiségben e magot Némethonban a lavágók is készítik, akkép hogy farácsozatot melynek alája lepedőt vonnak, akasztanak föl jól fűtött szobájukban, s arra tobozokat szórnak. Ekkép azomban a mag rendesen túlságosan szokott kiszáradni. A napaszalók szintén nem szolgáltatnak elegendő magot s még az a rossz oldaluk is van, hogy azokban a magot csak az érés után következő nyáron lehet tobbulítani miért is az ekkép nyert mag mindig legalább egy évessé válik mielőtt azt elvethetnők. Tiszta balitéletnek hódol, ki azt hiszi, hogy az így nyert mag jobb mint az, melyet a czélszerűen készült fülő aszalók szolgáltatnak.

Az előtt sokkal inkább divott a tobozvetés, jelenleg azomban a tiszta mag vetésének előnyeinek ellenében általánosán el vannak ismerve. Ezekről is más alkalommal bővebben.

Mind a mellett azomban jobb ott, a hol alkalom van rá, tobozokat gyűjteni, s azokat száraz nem túlmeleg padlásokon egy eszten-deig is eltartani, mint drága és a mellett gyakran rossz magot venni. A hol évenként nagyobb mennyiségre van szükség, ott mindig aszalónak is kellene lenni. Ha pedig magot venni kell, akkor csakugyan jobb azt valami jó hirben álló nagyobb kereskedőtől vagy tobbulító-intézetből venni, mint az említett erdei lakosoktól, kik a magot gyakran sütö kemenczéjükben tobbulítják oly hőség mellett, melyben a mag csirképessége kisebb nagyobb részt veszendőbe megy, vagy nedves

uton fosztják meg szárnyaitól, minek folytán a esírkéesség részben és gyakran teljeseen megszűnik. E nedves leszárnyalás eszköz-
lése végett a magot rakásra döntik és megnedvesítik, hogy némiképp földuzzadjon, minek folytán a szárnyak vagy elválnak a magtól vagy kézzel való könnyű dörzsölés által könnyen lomarzolhatók. A magot ezután szárnyaitól megtisztítani egyszerű szórás által könnyű dolog. A száraz és egyedül ajánlható leszárnyalás pedig úgy eszközöltetik, hogy a magot durva erős zsákba töltjük s abban doronggal addig csépeljük, míg valamennyi szárnyát leütöttük.

Minden tobbulított magban sok a meddő; ezt szórás után el lehet távolítani, még sikeresebben pedig pallolás által t. i. ha a magot akkora sűrű rostán melyen az keresztül nem eshetik, úgy forgatjuk, hogy a könnyű üres mag, melyre már világos színérül is ráismerünk, a többi tetejébe kerüljön, honnét azt könnyű leszedni. Némi gyakorlat után ily módon minden egyes meddő magot eltávolíthatunk. Nem minden fehérvörös magot lehet azomban meddőnek mondani. Az erdei fenyőmag között mindig van több kevesebb szürkés vagy világos barna, miglen annak tulajdonképi színe sötét feketés barna, a lúczfenyőé pedig vörösösbarna. Csak a vörhenyös-szürke színt játszó magok mondhatók föltétlenül meddőeknek, a szürkés fehérekből gyakran ép oly erőteljes növények fejlődnek mint a feketékből. E különböző színezeteket nem árt megjegyezni, mert a nem egészen tiszta kezű magkereskedők az erdeifenyő magját igen szeretik a sokkal olcsóbb lúczfenyőével keverni. Ez utóbbit különben arról is megismerhetni, hogy a szemek hosszabbak, nem oly tojásdadok és alól némiképp hegyezettek.

A jó erdeifenyőmagnak szép feketésszürke, némileg fényes hüvelye van, erős szaggal, fehérvésszürke béllal bir és sok olajat tartalmaz. Erről legkönnyebben győződhetünk meg, ha több magot valami asztalon körünkkel ropogtatunk, ha ekkép zsiros folt marad hátra, úgy a magot jónak lehet tartani. Oly mag, melynek szaga gyöngye, s mely a kezét vagy fehér kendőt erősen füstí, kevés vagy éppen semmi olajnyomot nem hagy hátra, melynek béle sárgás s az avas szalonnához hasonlít, vagy még szénnyomokat is mutat, — sülőkemenczéből került — s így nem ajánlható. (Folytatása következik.)